

Тема 25 Питання гуманізації та гуманітаризації медицини та вищої медичної освіти

1. Елементи формування ідеї гуманізму
2. Сучасне сприйняття проблем гуманізму
3. Проблеми філософсько-методологічного змісту, вирішення яких залежить від прогресу наукового пізнання людини.

Однією з фундаментальних методологічних і методичних проблем гуманізації та гуманітаризації сучасної вищої медичної освіти є питання здоров'я людини.

- По-перше, це зумовлено специфікою медицини як сфери науково-теоретичної та практичної діяльності людини. Як відомо, протягом всієї історії об'єктом дослідження медицини була й є людина, а предметом – «ті аспекти життєдіяльності людини, які представлені її здоров'ям та хворобою, нормою та патологією в усьому різноманітті її зв'язків з екосоціумом.
- По-друге, це пов'язано з потребою сучасної медицини у переорієнтації з нозоцентризму до здоров'яцентризму, з лікування на профілактику, активне збереження здоров'я.
- По-третє, реалізація стратегії ВООЗ щодо переходу до автономних моделей взаємовідносин лікаря та пацієнта, що ґрунтується на засадах людської гідності, інформованої згоди хворого, етиці діалогу тощо, потребує від лікаря вмінь пояснити пацієнту все те, що його цікавить стосовно стану його здоров'я. Це, в свою чергу, актуалізує значення фахового висвітлення різноманітних аспектів проблеми здоров'я в інформаційно-комунікативному просторі сучасної України.

Створення ситуації успіху – умова успішної соціалізації молоді та гуманізації освіти

- Без створення ситуацій успіху під час навчання неможливі гуманізація освіти, виховання. Процес гуманізації освіти передбачає відродження духовності, виховання у процесі навчання, прагнення до рівноправної взаємодії в системі «викладач-студент», перенесення акценту з навчальної діяльності викладача на діяльність студента, індивідуалізацію навчання, перетворення взаємодії педагога й студентів у процесі навчання на засіб їхнього творчого саморозвитку, перехід від репродуктивного навчання до продуктивного, самоствердження особистості за умов педагогічної підтримки, творчу спрямованість навчального процесу тощо.
- При цьому особливу увагу слід приділити пізнанню студентами самих себе, формуванню таких інтересів студента, які б співпадали з загальнолюдськими, наданню студентів можливостей для найкращого прояву своєї індивідуальності, знань, здібностей та якостей особистості, стимулюванню творчого мислення, органічному поєднанню вимог і довіри до особистості, встановленню відповідності виховного впливу індивідуальним особливостям особистості.

З погляду на питання трансформації вищої медичної освіти, особливе значення має проблема переходу від біомедичної до соціомедичної, холістичної моделі здоров'я.

- Біомедична модель здоров'я сформована під впливом видатних досягнень природничих наук, класичного типу науковості, починаючи з ХІХ ст. стає основною парадигмою західної медицини. Означена модель, ґрунтуючись на засадах предметності, об'єктивності, ціннісної нейтральності наукових знань, акцентує увагу на вітально-соматичному значенні здоров'я, лікуванні хвороби, а не хворого. Згідно з біомедичною моделлю, здоров'я - це відсутність біологічних аномалій, відхилень у фізіологічному розвитку людини, а хвороби пояснюються патологічними процесами у функціонуванні тілесної структури. В процесі подолання обмеженості біомед

Актуалізація соціомедичної моделі здоров'я (XX ст.)

- була зумовлена й об'єктивними факторами: зміна у структурі захворюваності, зокрема, зростання частки хронічних хвороб, інтенсифікація впливів на людину соціальних чинників, “штучного”, техногенного світу тощо. Провідною особливістю соціомедичної моделі є вивчення детермінації стану здоров'я людини зовнішніми стосовно її організму соціальними факторами, які впливають на фізіологію людини опосередковано, через її психологію, свідомість, емоції, спосіб життя тощо. Важко переоцінити й значення відповідних соціально-практичних заходів, зокрема, формування соціально-орієнтованих систем охорони здоров'я у розвинутих країнах, розвиток страхової медицини, забезпечення системного підходу у проведенні профілактичних заходів на різних рівнях та ін.

Холістична парадигма здоров'я повинна ґрунтуватися на інтегративних підходах до людини, методології синергетики, які переважають у сучасній філософії.

- Професійна підготовка сучасного лікаря потребує формування культури мислення, здатності комплексно, системно бачити причини будь-якої патології, спостерігати й аналізувати її в динаміці, прогнозувати можливі варіанти розвитку, ймовірні результати і ризики лікування або хірургічних втручань. Йдеться про розвиток клінічного мислення, яке, як переконливо доводить відомий лікар-фахівець з філософії медицини Х.Вульф, синтезує в собі не лише природничо-наукову, а й гуманітарну складову, зокрема емпатичні та етичні компоненти фахової діяльності лікаря [Wulff H.R. *Philosophy of medicine: an introduction*. – Oxford: Blackwell, 1990.]

Елементи формування ідеї гуманізму

- можна побачити в філософії стародавнього Китаю, Індії, античної філософії до нової ери, в усіх міфологічних системах (фаталізм, вибірковість, естетичний елемент);Європейське середньовіччя породило нове розуміння гуманізму - теологічне (повна залежність людини від бога, визнання гріховності, повна слухняність, віра в святе покарання);Ренесансний гуманізм стверджує автономність особистості, вихваляє людини, його внутрішню і зовнішню красу);Раціоналістичний гуманізм Нового часу заснований на здатності людини до об'єктивного раціонального пізнання природи і її перетворенню в інтересах людини (виразом такого типу гуманізму є прометеевський (або фаустовський) тип людини, здатного вирішувати великі завдання.Фейєрбах - абстрактний гуманізм, Ніцше (ідея надлюдини), Достоєвський (ідея антихриста).

Сучасне сприйняття проблем гуманізму характеризується наступними рисами

- 1. Сучасний гуманізм виходить за рамки людяності як характеру ставлення до іншої людини, відображаючи ставлення до всього людського роду, що підлягає збереженню і подальшому розвитку. Людяність набуває інший масштаб і соціальне звучання.
- 2. Сучасний гуманізм стає активним, діяльним за своєю соціальною спрямованістю, оскільки спирається на масові демократичні рухи (рухи вчених, лікарів, і т.д. інтелігенції), метою яких є захист планети Земля, самої людини, його здоров'я і перспектив подальшого розвитку.

Перешкоди на шляху сучасного наукового прочитання людини

- Необхідно відмовитися від виключно і єдино дисциплінарного вивчення людини різними науками. Комплексне вивчення людини збільшує цінність розробки методологічних принципів організації междісциплінарних комплексних досліджень людини як таких; Необхідна зміна самої методології вивчення людини як цілісної системи. Воно полягає в переході від вивчення окремих підсистем людини (тіла, свідомості, психіки, праці, пізнання, спілкування) до вивчення його системної діяльності, в якій проявляється природа і сутність людини;
- Медицина у процесі вивчення людини повинна зіграти організаційно-методологічну функцію по відношенню до всього наукового знання.

Гуманізація і гуманітаризація науки і системи вищої освіти:

- Гуманізація і гуманітаризація мають загальну основу: «людяність», але за функціональним змістом різні: Гуманізація висловлює ставлення до людей як до найвищої цінності, до блага всіх людей; Гуманітаризація висловлює функціональну роль людської культури, як сутнісного визначення суспільства. Їх єдність - єдність людини і людської культури, єдність форми і змісту суспільства, єдність його сутності та існування.

Гуманітаризація медичної науки

полягає в тому, щоб:

- Повніше враховувати при вивченні суто медичних, гігієнічних проблем соціальні і культурні фактори їх здійснення;
- Актуалізувати проведення медичних проблем з урахуванням соціологічного підходу до аналізу соціального здоров'я, соціальної ефективності лікарської діяльності;
- Більш широко впроваджувати в практику досліджень і охорони здоров'я методологічний потенціал фундаментальних галузей гуманітарного знання: психології, етики, релігії, філософії;
- У підготовці лікарських кадрів здійснювати подальше реформування вищої медичної освіти за рахунок збільшення частки гуманітарної підготовки, що відповідає вимогам часу і світового педагогічного досвіду.

Втілення ідей гуманізації освіти у навчально-виховний процес відбувається за допомогою різних стратегій.

- Одна з них ґрунтується на традиційному інформаційному підході, що складається з передачі ідей гуманізації через гуманітарні знання. При цьому необхідно збільшити частку гуманітарних курсів у процесі надання вищої освіти, оскільки вони сприяють соціалізованості, розвитку і саморозвитку морального та творчого потенціалу особистості студента

Гуманізація вищої освіти – це

- Гуманізація вищої освіти – це створення умов для самоствердження, самовираження і саморегуляції людини, для оптимізації відносин між людиною і соціумом. Вона передбачає формування мотивації до навчання протягом усього життя, стимулює у студента потребу в самоосвіті, щоб набути якостей всебічно розвиненої особистості. Особистісний підхід передбачає повагу до гідності студента, розуміння і прийняття його цілей, установок, створення максимально сприятливих умов для розкриття особистості в її всебічному самовизначенні й саморозвитку.
- По-справжньому повноцінно гуманізація освіти буде виявлятися тоді, коли на заняттях будуть реалізовані умови для індивідуального підходу в навчанні, втілюватися принципи доступності, позитивного емоційного фону навчання, створені ситуації успіху.

STEAM-освіти

- Проблематику та завдання STEAM-освіти, яка є одним з трендів сучасного освітнього простору (**S** – science; **T** – technology; **E** – engineering; **A** – art, **M** – mathematics) в Україні та світі розглядають у своїх роботах науковці різних галузей. STEAM-освіта включає підготовку креативних особистостей, необхідних для культивування суспільства інформаційно-інноваційного, яке по своїй природі є smart-суспільством

Інноваційні технології навчально-виховного процесу: «STEAM – ОСВІТА»

- Бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, науково-технічний прогрес та формування нової цифрової/мережевої/віртуальної/технологічної/клік ової свідомості не могли не вплинути на зміни в класичній педагогічній науці в бік її переосмислення та модернізації, демонструючи якісно новий етап взаємодії й розвитку педагогічної науки та творчості. Тобто поява поняття та явища STEAM-освіта є очевидним фактом, характерною особливістю та новітньою формою/змістом/засобом реалізації навчально-виховного процесу.

Сучасний стан розвитку STEM-освіти

- тісно пов'язаний з цифровими технологіями навчання. Необхідно встановити зв'язок між світовими тенденціями впровадження STEM-освіти та реалізацією цієї програми в Україні у відповідності до методичних рекомендацій розроблених МОН України. Дослідити перспективи розвитку STEM-освіти як концептуальної складової використання цифрових технологій у контексті створення ідеальних умов для забезпечення відповідного освітнього простору.

Освіта в Україні

- Освіта в Україні знаходиться на етапі інноваційних педагогічних розробок та впроваджень, де значне місце приділяється особливостям STEAM-освіти, яка відіграє важливу роль у підготовці «людини майбутнього». В Україні STEM-освіта направлена на доступність та практичне спрямування отримання знань та компетентностей з дисциплін природничо-математичного циклу для будь-якого учня. Хоча така освітня система не досконала з точки зору поглибленого вивчення математики, фізики чи хімії, адже отримані знання мають прикладний синтезований характер без відповідного теоретичного обґрунтування. Наскільки умови сучасної української школи для впровадження STEAM-дисциплін, професійні навички та вміння сучасного вчителя, методичні засоби відповідають концепції НУШ. З огляду на реалізацію STEAM-освіти в Україні виникає певна проблематика: зміна методик викладання дисциплін, матеріально-технічного, кадрового, методичного забезпечення, тощо.

Актуальність тематики викликана відсутністю досліджень продуктивності STEAM-освіти в Україні,

- що дозволило б сформовану систему компетентностей, переваг, перспектив і проблем. Серед завдань, що постають перед STEAM-освітою в Україні є визначення умов формування компетентностей «універсального» вчителя STEAM-дисциплін та аналіз психологічних, педагогічних та професійних навиків сучасного вчителя, якими вони мають бути в контексті універсальності. STEM-освіта розглядається як інновація, яка поєднує традиції природничо-математичної освіти, базується на принципах фундаментальності та наукоємності, поєднує технологічні, організаційні, матеріально-технічні ресурси та людський капітал. STEM-освіта є інноваційною для українського освітнього простору. З даною тезою не можна не погодитися. Формальне поєднання природничоматематичних дисциплін у цілісну структуру дає можливість розв'язати більшість проблем викладання та сприйняття учнями природничоматематичних дисциплін у школі.

Гуманізація вищої медичної освіти

- передбачає організацію освітнього процесу з максимальним урахуванням індивідуальності студента, створенням сприятливих умов для розкриття його здібностей і самовизначення. Основними завданнями гуманізації вищої медичної освіти називають відродження духовності, виховання навчаючи, втілення принципів гуманної педагогіки, прагнення до рівноправного спілкування зі своїми вихованцями, індивідуалізація навчання, перетворення взаємодії педагога та учня на засіб творчого саморозвитку, демократизація управління освітою тощо

Компетентнісно-орієнтований підхід

- постулює значимість освітнього процесу як необхідної умови розвитку всебічно розвиненої і креативної особистості з формуванням базових компетенцій. Крім того, регулює структуру і зміст навчального процесу та обумовлює пошук, розробку й застосування педагогами таких активних та інтерактивних технологій, які б дозволили оптимізувати підготовку майбутніх професіоналів у сфері охорони здоров'я відповідно до реалій сучасного суспільства. Тобтоупровадження нових державних стандартів вищої професійної освіти на основі компетентнісного підходу спрямоване на досягнення позитивного результату в навчальній діяльності.

Розвиток особистості лікаря,

- оволодіння ним фаховою компетентністю та основами професійної і особистісної культури дозволять успішно виконувати професійну діяльність, проте не слід забувати і про комунікацію.
- Адже формування умінь ведення бесіди, коректно і чітко висловлюватися є вкрай необхідними навичками для майбутніх лікарів. Висловлення своєї думки у різних життєвих ситуаціях, уміння відстоювати її є вчинком, хоч і словесним, але принциповим й істотним для моральної характеристики особистості.
- Ці навички здобуваються за допомогою послідовного виконання комунікативних вправ та вивчення умовно стимульованих і реально мотивованих мовних висловлювань. Саме тому практичний матеріал вправ повинен підбиратися відповідно до спрямування навчальної та професійної тематики, що передбачає дискусії, суперечки і диспути. Такі види діяльності зі студентами-медиками не лише випереджають, але багато в чому й визначають спосіб вирішення реальних життєвих проблем чи професійних завдань у майбутньому, акцентуючи увагу на питаннях етики і моралі.

Інтеграції національної вищої освіти в європейський простір

- У вищій школі гуманітарні дисципліни формують світогляд, надають розуміння основ розвитку суспільства та забезпечують формування навичок безперервного духовного самовдосконалення.
Трансформація гуманітарної освіти набуває чималої ваги в рамках інтеграції національної вищої освіти в європейський простір та інтернаціоналізації освіти.